

FEDEA, EGINKIZUN
iñaki bereziartua

Historiak ba ditu bere ostikadaldiak. Eta horietako batean sarturik dagoela uste dut Euskal Herria. Mila arrazoi aipa daitezke kinka honen iturburua argitzeko... Gertakizuna soil-soilik har dezagun: fedeari, kristautasunari dagokio.

EGUNGO EGOERAZ

Orain artean fedea zerbait jakina, emana, hartua izan da, gehientsuenetan behintzat. Egun, fede hau berau epaitua, eta galbaitua ikusten dugu. Eman eta hartua izan dugun fedea ez dugu holakotzat hartu nahi; eman zaiguna, zergatik eman zaigun galdegiten dugu. Eman zaiguna ikusita, besterik zergatik ez zaigu ezkaini: eman zaiguna ote onena, egia, zuzenena... Honelako mila galdera egiten dira egun: gauza bat da fedea emana eta hartua izatea, eta beste gauza bat eskainia eta aukeratua izatea personalki.

Gaurdaino, nekazaritza-giroan bizi izandu geralako, "nor-

malena" sinestea zen. Egun, industri-aldi berri honetan sarturik, "normalena" ez bai gelditzea izanen da, edo ez sinestea, edo fedea uztea... balio ez duen gauza bailitza.

Orain artean, kristauek eskatzen zituzten hitzaldiak holakoak-edo ziren: laikoen betekizuna Elizan, politika eta fedea, heziketa eta fedea... Egun beste batzuk dituzu: Jainkoa eta gizona, eta honen askatasuna; Kristo nor da; erlijioa eraginkorra? ,fedea *balio* ahal du mundugintzarako, Elizak funtsik ba ahal du gizartegintzan?

Hamaika horrelako galderak adierazten digu, nabarmenki adierazi ere, egungo gazteentzat fedea ez dela Herri batek bere Kulturaren daramakien balio bat, hizkuntza bat bezala... norberak egiten duen aukera bat baizik. Ez daude ados eman zaienarekin; emana ber-ikusi behar dute, epaitu, galbaitu... Hartzeko, noski, edo uzteko.

Egun ez da ezbaian jartzen holako edo alako egi zehatz bat: fedearen esanahia, funtsa galdetzen da: fedearen funtsa biritza baten barruan, gizatasunaren heziketan, nortasunaren lantzean. Jainkoa, Kristo, Eliza... Jainkoaren lanaren ondorio ditugu, ala gizonaren premien, bizi-premien fruitu eta betegarri? Egia ahal dugu Jainkoa munduan sartu dela, ala gizonak sartu du Jainkoa munduan? Jainko horrek ba ahal du bere izatenik, ala gizonak eman dio, bere eskasaren betegarri? Galdera hauek ditugu egun mahainean daudenak.

Fedea non koka?

Hauek horrela direlarik, eta egiaz eta benetan kinka interesgarri batetan sarturik gaudela, kristau fedea bizitzeko erari begiratuta, pentsa genezake fedea gaixorik ote dagoen, galtzen ote doan, ahultzen, hazitzen, garbitzen, heldutzen... *Gauzak* sinetsi ditugu, eta orain gauza beroien argibideak gizonarengan aurkitzen

ditugu: gizonak bere arrazoi-indarrez, aurrerapenak bitarteko, ematen die zenbait problemei erabakia, eta fedea ez daduka non koka, aidean bezala gelditu zaigu, oinarririk gabe... Beraz fedea zertarako, zenbait argibide gizonak berarengan aurkitzen baldin baditugu?

Norbaitek esan dezake egungo gizonak adimen ahulagoa dadukatena fedezko arrazoiak konprenitzeko: ahulagoa, "Jainkoa ba dela" froga dezaketen argumentuak onar ditzaten. Horrela pentsatzea iheskeria litzake. Lehengo eta oraingo gizonak berdintsuak ditugu: egungoa, eta hau aitortu beharra dadukagu, fedearazoetan, lehengoa baino zorrotzago dugu: argi gehiago eskatzen du, dogmakeria gutiago, eztabaidarako egokiera gehiago fedez: "eman, emana izan zaigulako bakarrik ez dute onartzen egungoak". Arrazoi bideak, ahal balitz denak, erabili fede-bilatze horretan.

Fedegaltze edo ahultze honen argibide edo esplikabide bezala beste zerau diote: ohiturak okertzen direnean, etika-jokaerak malkurtzen direnean, fedea gaixotuta gelditzen zaigu. Gizonak beren gizatasunean, haragi alderditik edo sentipenaldetik dituzten irritsei jarraitzen baldin badiete —diote—, ez dute holakoek Jainkoaren Hitzarentzat irekitasunik. Jainkoaren deiak eta kontzientziaren hotsak itota gelditu ohi dira irrits horien menpe. Irrits aseak edo ase nahiak mututu egin ohi du barrenaren deia. Fedea, eta honek dituen eskakizunak, ez ditzakete pausoak aurrera eman, kateaturik bait daude.

Lehengo eta oraingo

Hemendik sor daiteke, hainbestetan fededunei aurpegira jaurti izan zaien salaketa: "bizitza, erdibiketa egina duzue: batetik sinesten duzuen, eta bestetik egiten duzuen; fedea eta egintzak, fedea eta bizitza: gizonaren bizitza, bakarra, bi zatitan. Baina

gaitz hau ez da gaurkoa: egun, atzo baino gehiagotan salatzen zaie hau fededunei, fededunak berak eta fedegabeak ere kontzientziagoturik bait daude arazo hontaz. Akatsak ikusteko argi biziagoa dadukagu kopetan eta begietan, esku azkarragoa mina dagoen tokian han jartzeko; horregatik bidezkoa deritzagu salaketa honi. Sarritan esan ohi da "lehenkoa beti hobe": pentsatu ere pentsatu izan dugu Kristautasunaren *urrezko-aroa* Erdi Haroa izan zela: baina, Historia lekuko, ba dakigu orduko ohiturak ez zirela gaurkoak baino moralago; hontaz gainera esan beharra dadukagu garai haretako goimailako eta behemailako apaizeria gaurkoa baino eroriagoa zegoela. Aldi bakoitzak ditu bere aberastasun eta pobretasun, ohituretan eta erakundeetan. Bekoki motza eta hertsia edukiko genuke hemen aldiak zigortzen hasi bagintez.

Lehenko gizonek egungoek baino errazago hartu ohi zituzten egiak, dogmak, espirituzko bizitza, Jainkozko bizitza gudan... gehiegi aztertu gabe. Egungo gizona, erabat bestaldekoa dugu: galbaitzaile zorrotza, azterketarako beti prest. Egia edo dogmak, fedea edo espirituzko gertakizunak, ez eman *goitik behera*, ez ezarri *nahi ta nahi ez*, ez aurkeztu *sinestera behartuz*, eskeini baizik, azterketarako, pisua hartzeko, galbaitzeko... eta gero onar edo ezar dezake, noski. Lehenkoek traba handirik gabe onartzen zituzten misterioak; misterioaren besoetan gelditzen ziren, sinetsiaz: Jainkoaren eskua gertakizunik tipienetan ikusi ohi zuten, eta hau zen normalena. Egungoek, traba handiak eta mendekaitzak ditu misterioak onartzeko. Misterio edo gertakizun baten aurrean, lehenko buru-indarrak jarriko ditu lanean, jakituria erabiliko du eta aurrerapenez baliatuko zaizu harrigarriak argitzeko: gizonaren ahalmenez kanpo beste indar arrotzik ez du hain erraz onartzen. Beharbada iheskeria litzake konpoko *esku* hori sinestea.

Pentsakera honek ez du esan nahi egungo gizonaren jokaera erabat, alderdi guztietatik, okerra denik. Inolaz ere. Ba ditu, noski, bere arriskuak, baina aurrerapena dela aitortu behar dugu.

Jokaera honek *sakratu kutsua* kentzen die gauzei, gertakizunei, pertsoneri, legeei, egiturei. Sakratutasuna ukatzera doa egungo gizona: gauzei eta abar, erantsi zaien sakratutasuna, noski: gizonak berak argitu eta azaldu ditzakeelako orain arte misterio sakratu ziren mila gauza. Hau ez da, berez, fedea ukatzea, ez da Jainkoa zokoratzea; gizona jasotzea baizik, gizona heltzea, gizona izadiaz eta bere izkutapenez nausitzen doala baiestea baizik. Jainkoaren asmoak bere tokian jartzea.

Jainkoa ukatu

Jainkoa ukatzen du egungo gizonak, Jainko zulotapatzailea, gizonari gizontzen galerazten dion Jainkoa. Gizona bere-bere diren *eginkizunetatik bestetaratzen* duen Jainkoa ukatzen da. Jainkoa edo erlijioa edo fedea, dena delarik, baina alienatzailea, giza-alienatzailea, hau ukatzen da egun. Horregatik, Marxek erlijioari egiten dion kritika *erlijioa herriaren logarri* dela esanaz, zuzena da, garai haretako erlijiodunek zituzten erlijio-bizierak era bestetaratzaileak baldin baziren. Erlijioak edo Kristautasunak (ez dira gauza berdinak) gizartera ez bagaramazki, loturik, azpiraturik, mindurik daudenak askatzera eta dagokien giza-maila erosora jasotzera, erlijio *hori*, kristautasun *hori* holakoentzat lo-belarra da, alienaketa. Egia. Gero esanen dugu fedea, berez, ez alienaketa, giza-heldurarako bide dela baizik, iraultzarako bide, gizonetikiko harreman hestuetan jartzen gaituelako.

Izadigainetik indar bat, jainko bat, Norbait onartzeak ez garamazki halabeharrez izadi eta izadikoak gutiesterera, gizadi eta gizadikoak gutiagotzat jotzera. Hau izan daiteke egungo gizonaren arriskua: fedea, mundu zehatz honetatik fantasia edo irudipenezko mundura jasotzen gaituela sinestea, mundu arazotsu honetatik ihes eginik. Erabat bestalde dugu egiazko fedearen eskakizuna: ez iheskeria, gizartearekiko lokera baizik.

Egungo galbaitu beharreko fede-arazo honetan, beste pondu bat. Gizadiaren pulsoa ez dugu orain lehen bezala neurtzen. Gure aurrekoen mundua tipia zen, muga hestukoa, pentsakera bakarrekoa-edo, homojeneitasun handikoa (egungoentzat, homojeneikeria litzake hau). Garai haretan, giroak, gizarte-giroak agintzen zuen. Norberak ez zuen indar handirik, nortasunik, pentsamolde berriak sor zituan. Pentsamoldeak, gizarteko giroak (eta giro hau bakar batzuk antolatua) ezartzen zizkion gizonari, eta bakoizak, bere adorez bere-bere pentsakera berezia izango baldin bazuen, inguruko mugak, ideia-trabak, gizarteko ohiturak hautsi beharko zituen, iraultzaile izan, alegia: homojeneitasunaren aurka joka. Egun, hau ez daiteke inolaz ere onargarria izan: gizonak dituzten giza-uste sakonenak zauritzea litzake.

Mende honetako gizonak ez dute hain errazki jasaten gizartearen eragin menperakorra, ezkerrekoa nahiz eskubikoa. Menperakorra eta itsua baldin bada, Marxena izan edo Kristorena izan, berdin da, eragin hori ez da ontzat hartzen: ez du egungo gizonak bere burua besteren pentsamoldetan uztartzen. Ikusi egin nahi ditu gauzak, iritziak, eskakizunak, pentsakerak; ikutu, aztertu, alderdi on eta txarrak, alderdikieriarik gabe epaitu, norberak aukera dezan, eta ez gizarteak norberaren orde. Hau dugu nortasunez jokatzeko: nere gizatasunaren helduraren ezaugarri bat. Bestea, hau da, besteen burutik pentsatzea eta iriztea, ume haroko pentsamoldeetatik irtetzeke gelditzea dugu.

Egungo gizonaren barru-giro honetan, ez da erraza *eman izan zaigun* fedea besarkatzea, eta bere araura bizitzea. Ezin ahantz genezake, gainera, kristautasuna *elkarte* tipia dugula beste elkarten ondoan. Kristau giza-taldea urria, tipia, eskasa dugu erlijioetako taldeekin alderatuta. Kristau Historia, berria dugu, Kondaira-mugak gertuan ditugu, 500 mila urte dituen gizonaren Kondairaren ondoan. Begi hauekin ikusten du egungo gizonak. Jakina, ikuskera honek ez du fedea aldatzen, baina kristauta-

sunaren balioak beste balioen ondoan jartzen ditu, galbaituak izan daitezten.

Orain artean, pentsakera bat berdina izan dute gizonek gehien-suenetan, irizpide zehatzak izateko. Ez zegoen iritzi-ugaritasunik beharbada, arazo bat berdina erabaki ahal izateko. Egun, mila modutako pentsamoldeak ditugu arazo konkretu baten aurrean: irizpideak ere ugariak. Iritzi-ugaritasun hau aberasgarria dela baienezake, era honetara aukeratzeko bideak eta egokierak ba dituelako gizonak. Bestela, berriz, gizonak eskubidezkoa duen aukeramenara pentsalari banaka batzuen eskuetan geldituko litzake. Azkenengo hau gertatzen zen aurreko mendeetan guti-asko. Beharbada, gure zaharrekin ere bai (?). Egungoek ba dakite beren buruaren berri, beren balioen berri, eta ez dadukate beren aukeramenara besteen pentsamoldeetara eta iritzietara saltzeko.

Eta fedea edo kristautasunak ez du ihes egin saltsa hone-tatik. Fedea, beste pentsakera, iritzi, bizikera guzien horien tar-tean dadukagu, *aukeragai*. Horregatik, egungo *lehengo* fededun askok *gainean zeramakitena*, besteek emana eta ezarria, aztertu egin ohi dute, ez baitan jarri, hortaz elkarrizketatu, beste erlijioe-tako pentsakerarekin alderatu, eta lankizun honen xede *aukera personalki* egitea duzu. Horregatik esan ohi da (arrazoiz noski, baina arrazoi osoarekin ez) fedea ere norberak bere bizitzari eman dezaizkioken bideetan edo norabideetan *bat* aukeratzea dela. Arrazoi dutela esan dut horrela mintzatzen direnek, baina ezin ahantz genezake, horrela, fedea giza-mailatik bakarrik hartuta dagoela. Eta egiazko fedea, ba duela jainko-maila, ba duela jainko-era-gina; eta ba duela, esana dugun bezala, giza-maila eta giza-eragina.

ATEISMOAZ OHAR BATZU

Fede edo erlijio gorabehera hauetaz heldu zaio heldu ere gure Herriari Historiaren ostikada eta erasoaldi onuragarria (probetxu ateratzen baldin badakigu, noski). Egungo gizonak serioski bota behar omen dio bere buruari galdera hau: *Egungo gizon egizale eta zintzoa, atea ezik, beste zerbait izan ahal daiteke?*, dio Robinson-ek. Eta galdera hau ezarri ondoren, Jainko-ukazioaren hiru arrazoi bezala hiru maila hauek dakazki: *adimenarentzat*, Jainkoa hutsa da, alferrikako; *sentipenarentzat*, zokoraturik utz daitekeen zerbait dugu Jainkoa; *moralarentzat*, eraman ezina dugu Jainkoa.

Ezin uka genezake bat baino gehiago egoera honetara iritxi dela, kristauen artean eta fededunetatik landa ere bai. Eskandalu harturik, deadarka eta harrika hastea lotsagarri eta itxuragabekeria litzake. Gertatzen direnez gero, ez da harritzeko *jainkoa hil dela, edo ihes egin duela, edo gaixotu egin dela, edo hemen ez dagoela* esatea. Ez dezagun pentsa, —eta hau tentaldi lodia dugu— ateo horiek burugabeak direnik. Jainko-ukatzaile horien arrazoiak aztertu behar ditugu, objetibuki eta seriotasunez, bekoki zabalez eta zerbait ikas-lehiaz.

Jainko-ukazio hau era askotara uler genezake, baina bitara bakarrik ihardungo gaituzu oraingo honetan:

Fededunaren ukapena: ba du sinestea, sinesten du Jainkoa, baina ez du Jainko horren bidetan bizi nahi. Jainko horren aurka jartzen da. Ez du sineste hori ukatzen, baina Jainko beraren aurka jartzen da (antiteista): jokaera makurrena.

Fedegabearen ukapena: Jainkoa ukatzen du, sinestena ukatzen du: ezin onar lezake sineste hori, gizabaliok beheratzea delako hori, asmakeria hutsa, iheskeria, logarria...

Ateismoaz mintzatzerakoan oso gogoan eduki behar ditugu

gizonak berak bere bizitzako joan-etorrietan erakusten dituen mailak, hau da, egintza maila, eta pentsakera maila, praxia eta tesia. Zenbait fededun delako, atea da bere egintzetan, praxian. Beharbada ez da, hertsiki hitzeginda, atea, pentsakeraz, tesi mailan, baina halatsu jokatzeko du, hau da, bost ajola zaio Jainkoa ba dela edo ez dela jakitea bere kolkorako: "Jainkorik ez balitz" bezala jokatzeko bait du. Ateismo zabalduea, ageriena eta nabarmenena hau dugu. Eta maiz epaitzen da besteen bizitza horien haritik.

Ateoak iritzi-alorrean eta ekintzetan: hauek beste maila batekoak ditugu, baina beren jarrera bizitzan, jakinen gainean, pentsaketa baten ondorio bezala hautatua izan da, eta bide honeetatik Jainkoa eta beste erlijioetako sinesteak ukatzeraino iritxi dira. Ukapen hau erabat ontzat hartzen dute: beroiek diotenez, begien eta buru-arrazoen aurretik ikusten eta ikutzen ez dena, hau da, frogaz ez daitekeena, ez da onargarri. Eta Jainkoa eta erlijio-sinesgaiak frogaz ez daitezkeen horien taldean sartzen dira.

Baina bi ateoera hauen tartean ba dira beste mailak ere. Tesi eta praxi bezala ateismoa erabiltzen duten zenbaiten artean, aitortu beharra dadukagu, *gizonak* gorengo toki berezi eta aparta daduka. Jainkoa ukatu eta gizona aitortu. Jainkoa hil, desegin, errealidaderik gabeko zer bat bailitza; eta gizona jainkotu. Hainbestetan, morroituta ikusi izan dugun gizona dagokion mailara jaso. Gizarteak —diotenez— erlijioz kutsuturiko gizarteak gizona *bestetaratua*, alienatua eduki du, lotua. Eta orain, lotura horietatik askatu nahi dute, bere jatorrasunera ekartzeko, bere iturrira itzul dadin. Gizonak gizon behar du, bere buruaren jabe, ez ideia baten ez inoren serbitzuan kateaturik.

Ateismoa gizona aipatuz

Lehentxeago esaten hasita geunden eta jarrai dakiogun hariari. Ateismoaz mintzatzerakoan gehintsubat erabili ohi den ideia hau

dugu *bestetaraketa*, hau da, alienaketa. Holakoek gizona —erlijio giroan— alienatua ikusten dute, haurtzaroan erroturik, heldu gabe, bere esku ez delarik. Gizona ez da bizi dagokion giza-giroan, berea ez den jainko-giroan, beste baten alorrean, bere-bereak ez diren lanetan, besteek ezarritako eskakizunak betetzen, bestetaratua, alienatua baizik. Eta ateismo hau, giza-fede bihurturik, gizona kate horietatik askatzera dator: salbakuntza egin nahi du, ba dakar mesianismo bat, ba ditu mundukoi sakramentu batzuk, ba du zero lurkoi bat: giza-salbakuntza osotu nahi du. Ez noski Jainko baten eskutik; gizona bere buruaz kontzientziaturik baizik. (Kontzientia lantze hau gizonak berak bere barruko argitasunez egingo ote du, edo kanpotik beste batzuk ezarritako bideetatik?). Erlijio-giroan, gizonak ez du salbatu nahi mundua bere lanetik eta ahaleginetatik, Jainkoaren eskutik baizik, Harengan jarrita bait daduka bere ustea. Egungo gizonari kontzientzi lanketa falta zaio helburu hau burutzeko: *bere giza-nortasunaren balioaz jabetu bedi, erlijioak sortu dizkion loturak etenda, eta orduan izanen dugu "hemen gizona": binbitartean, sasi-gizona.*

Ateismoa, jakituri mailan

Ateismo guzien errotan, espirituzko bizitzaren ukazioa nabari zaigu: izadigainetikiko bizitza, sobrenaturalezko bizitza ukatzen da. Izadiari begira, gizarteari eta gizakiei begira jarrita, frogatu daitezkeenak bakarrik dute zerik, baliorik. Frogantza honetatik ihes egiten duen orok ez du zerik: espiritu mailan ezerk ez du iraunkortasunik, giza-arrazoiketa lanaren bidez frogatu ezin bada... Eta erlijioak ematen dituen egiak froga-ezineko alorrean aurkitzen dira. Ez dute, beraz, baliorik. Ez du otoitzak salbatu gizartea go-setetik eta izurritetik, sendakintzan egin diren aurrerapenek baizik.

Ateismoa, marxismoa

Erlijioa giza-kondairako gertakizuna duzu. Erlijioa ez da, hauentzat, beti eta etengabe eman izan den edo emango den gertakizuna; ez da nahi ta nahiezko barruko joera bat; ez da gizatasun berari itsatsirik dagoen zerbait; ez da giza-maila edo barne-uka-ezineko dimensio bat: gizona ez da izatez eta berez erlijioduna. Erlijio-bizitza giza-kondairako aldi edo garai berezi bat duzu: garai batekoa, konprenigarria gizonaren mina ezagututa, beharbada probetxugarria (minen aringarri, itxaropen iturri...), baina ez izatez eta berez gizatasunari dagokiona. Erlijioa ez da gizonari bere izate-errietatik datorkion eskakizuna. Bere mixeriaren eta eskasaren betegarri eta eusgarritzat gizonak berak bere buruarentzat sortu duen salbabide bat baizik. Horregatik esan ohi dute, *bidegabekeriak sortu du erlijioa*. Iraultza beharrezko dute, bidegaberiak kenduaz gizonaren heldura iristeko mundu honetako zorion-herrian.

Jainkoa sinestea eta Geroa onartzea, ihesbidea da; edo gehieenez, aldi bateko lasaipidea: ezin bait du gizonak hemen eta egun sentitzen duen zamaren astuna menperatu eta zuzendu, ez norbere bizitzan ez eta gizartean ere. Bere askatasuna, bere osotasuna erabat mugatua ikusten du, gizarteko bidegabekeriak bide, eta, ezin-bizi horretan, salbatzailetzat eta arnas bide bezala zerbait edo norbait asmatu du, jainko eta erlijio izenpean. Baina, Historia zehar, joanak joan eta etorriak etor, gizonak bere buruaren jabe izatea, askatasunean eta osotasunean, ardiets ditzanean, orduan, Jainko eta Gero, dena ahaztuko du gizonak.

Hasieran, erlijioa gizonak sortu baldin badu, bere gizatasun jipoituaren eskakizun bezala, geroztik, erlijioa bere lotura bihurtu zaio, logarria, itxitura: bere bizitza eta egiteko jatorretatik ihes eginik itxurazko mundu eta pozetara erakar duelako. Erljioak sasitu egin du gizona.

Ateismoa, heziketan

Beste pentsalari batzuek ez dute erlijiorik ontzat hartzen, giza heziketa jatorraren ukatzaile delako. Hemen sartu behar izango genituzke sikoanalista ateoak. Ba du gizonak —diote— babes eta beldurraren kontrako ihesbide baten premia. Eta barruko indar horrek eraginda, gizonak *babes* hori idealizatu egin du: Jainkoa. Jainkoa lotura duzu giza-askatasunaren heziketan, eta barrengo lotura honek ezinegon eta gaixotasun sikikoak sortzen dizkio gizonari. Sineste horrek, legepean, moral-lokeretan, eta agindupe uzten du gizona, bere buruari begira, narzisokerian bildurik berekoi: ekintzaile izan eta besteetaz axolaturik bizi beharrean...

Eta zer pentsa?

Iritzi talde hauetan, denak ateismoak hesirik, noski, pondu bat oso berezia eta aberasgarria nabari dugu: gizona, baina alienaketak okertu eta bihurritua, gutiagotua. Eta behar da gizona askatu gizartean. Ez du jainkozko salbatzaile eta askatzaile beharrik. Berak behar du bere burua gaizkatu, heldu, hezi, osotu, askatu. Erlijioa, Jainkoa, Geroa, bizitzaren garai zehatz bateko frutu dituzu: hori ba doa...

Gizona goi-maila egoki batetan jarri behar dugu. Baina nahi ta nahi ez gizonak beti izanen ditu, ene ustez, isegidurak (dependentziak). Isegidurak eta bestetaraketak ez datoz bat. Isegidurak burutsu onartu behar ditugu; eta *burutsu onartze horretan* datza giza-eziketaren oinarri bat. Isegidura bakoitza gizonaren barrumaila bati itsasten zaio. Gizonaren absolutu egarria isegidura bat dugu: egarri hau mila modutara ager dakiguke: jainko egarrian, iraultza lanketan, fedean, gizarte zuzenago nahian, itxaropenean, askatasunean... Isegidura hori onartzea ez ote dugu hezigarri

eta askatasun bide gizonarentzat? Zenbait ateismo jator, ez ote da jainko bilaketa? Isegidura horrek sortzen duen galderaren erantzuna ez ote, beharbada, ustegabeko jainko bilaketa bat? Sasi-fedeak, alienaketatzat jotzen baldin baditugu: hau ez ote egiazko fede aurkitu-nahi bat? Iraultza-egarria ez ote, ondo-ondoan, zerbait edo norbait zuzenagoaren premi-erakuste bat? Barringo isegidurak, bultzada hauek sortarazten dizkigu.

Norberaren izakera ere isegidura bat dugu: gure joerak, aiurri, grina, osasun... Batzuk, ustekabeen, bat-batean, sortu zaizkigunak; beste batzuk, lehengoetatik, odolez, datozkigunak. Isegidura hauek ukatzea, umekeria eta itsukeria litzaiguke: ez dira giza heziketarako traba. Berdintsu esan genezake gizonaren gizartekotasunari begira: gizarteak, bere Historiako urratsetan, ezarria daduka zenbait isegidura: kultur aldetik, politikan, ekonomian... Egungo gizona, alde onetan eta txarretan, aurrekoen ondorio dugu. Gure kulturaren erroak lehengo urtetako eta mendetako lurretan daude: ez da erabat gaur aldatutako landarea. Gizarteko egiturak, Historiaren aldabeharrak eraginda sortutakoak ditugu, edo iraultza baten fruitu, edo garai bateko pentsakeraren ondore bat. Ez, noski, erabat guk sortutako egitura. Honekin adierazi nahi dut, alegia, isegidura hauek burutsu hartu behar ditugula, ez, noski, horretan gelditzeko (hemen legoke beharbada alienaketa), hortik aurrera ekiteko baizik.

Egungo gizarteak ematen digun ateismo-bolada hau Historiaren aurrera-pausoetan aberasgarria daiteke, zenbait ideia garbitzera eta jatorragotzera bagaramazki, bizitzaren barruan.

FEDEA EKINTZARI BEGIRA

“Fedea” eta “sinesmena” hitzak erabili izan direnean, zeresanahi berdina eman zaie gehientsuenetan. Baina ba dirudi sinesmenak ahalmen bat adierazi nahi digula, gizonak barrenean daramakien ahalmen bat, eta ez dut uste honek garbi ematen digunik fedearen giharrea. Horregatik fedea hitza erabiliko dut, ohituagoak bait gaduzka eta orokorra delako.

Giroa eta fedea

Fedearen esanahia ematerakoan, gertakizunetatik hasi behar baldin badugu, hau da, fedea bizi-edo izan duten horien gertakizunetatik, orduan hitzaren esanahi jatorra eta egiazkoa ez dugu emanen. Holakoentzat fedea, Historia zehar gizarteak sortu izan dizkien balioetan *bat* da: hizkuntza, ègiturak, giza-eskubideen kontzientzia, politika-pentsakera, eta abar... giza-altxorra bailitza eman izan zaigun bezala, halaberean erlijioa eta fedea ere. Kultura-balio bat, hizkuntzaren pareko edo.

Fedea era honetara harturik, hizkuntza eta mila ohitura, tradizio-bideetatik, arbasoengandik guregana eta gurasoengandik seme-alabetara etorri den bezala, halatsu fedea ere. Historiak hamaika balioko gauza gorde digu bere kutxa aberatsean: *bat* kristau fedea. Kondairak gorde eta eskaintzen dizkigun aberaskiekin erakusketa edo antzinate-museo bat egin bageneza, beste aberaskien artean toki bat, toki berezia beharbada, “kristautasunak” eramango luke. Fedea, beraz, kultur-aberaski bat.

Uka ezinekoa dugu, noski, kulturarekin batean eman izan dela sarritan fedea ere, kulturaren aletxo bat bailitza. Kultur-

aberaskiekin eta norberak bere ahaleginez, bizitzan zehar, bildu izan dituen aberaskiekin (ikastolan, etxean, hitzaldietan, liburuetan...), nortasuna osotzen doa, pentsakera berezi bat ernetzen doa lehengo eta egungo kultur-gailuekin. Pentsakera horretan fedeak ba du, noski, bere arrastoa itsatsia. Eta hemendik dator *fedea pentsakera edo ideologia* bat dela uste izatea.. Honezaz gainera, nolabaiteko fede-emate horrekin batean, fedearen azala, hau da mamiari ez dagokiona, kulturatuta gelditu da. Gizona ez da sartu fededun talde hortan, itsu-itsuan esango nuke. Fededun talde hortan jarri dugu gizona, baina "fededun" (!) gizarteak nahitanahiezko eskakizun bat sortu dio: ikastoletan, esate baterako, geografiazko mila berri ematen eta ikasten diren bezala, halaxe fede-alorrean ere: fedeak onartzen dituen egiak, erakutsiak, legeak, aginduak eman izan zaizkio gizonari. Honatx, fededuna, azalez ongi-edo jantzia, eskolatua; eta, mamiz, ahula. Gizon hau, mahomatar gizartean sortu izan balitzaigu, mahomatarra genuke erlijioz, azaletik behintzat. Katoliko gizartean jaio zaigulako, katoliko... Gizartearen eragina, norberaren ahalegina baino biziagoa izan da.

Bizitza-mailak eta Fedea

Gizonak bere bizitzan maila ugari eta desberdinak erakusten dizkigu: familian, guraso izanen da; langintzan, nagusi, langile, bulegoan, burdingintzan, zur-lanean, nekazaritzan; gizartean, politika-alderdi batekoa edo bestekoa, eta erlijioan, hinduista edo kristaua. Fedea, beraz, bizitzako maila bat bezala agertuko litzaziguke: maila bat, alderdi bat, aurpegi bat, bere ohitura, betekizun, agindu eta guzti. Maila batek besteekin zerikusirik izango ez balu bezala. Maila bakoitzak ba ditu bere eskakizun zorrotzak, bere xedeak, bere bideak, bere legeak. Eta horiek betez gero, kito.

Horregatik, ongi uztar daitezke (irizkera hontan) “Elizara joatea —gizartezko fedearen eskakizuna da-ta— eta gizarterako legearen babesean egin daitezkeen bidegabekeriak”. “Itxuraz gizon honoragarria izatea, eta egiazki zuzena ez izatea”. “Politika zapaltzailea eramatea, eta fededun (!) errespetagarria azaltzea”. “Negozio ez hain garbiekin, Eukaristia nahastea”. Horrelako irizkeran beste horrenbesteko ezkontzak.

Pentsakera hau dela-ta, zenbait fededunen bizitzan, erdibiketa nabarmena ikusi ohi da: alderdi batetik bizitza bere gorabeherekin, eta bestetik fede--praktikak, ohiturak, tradizioak. Erdibiketa hau salatu izan zaie kristauei: ez dute ezkontza egiazkorik egin bizitzak eta fedeak: bakoitzak bere bidea hartu du eta eraman, sekula ere bateratu ez daitezkeen bideak (praxian). Bizikera honetan zorioneko bestetaraketa edo alienaketa garbi ikusten da: fedeak bere gela hertsia eta berekoa egin du, eta bizitzak bestea. Elkarren berri ez dute jakin nahi. Fededunak, maiz, ez du eskurik ezar gizarteko arazoetan, politika-ixkanbiletan, Herri mugimendu berrietan, zuzentasunaren eta askatasunaren alde. Hori ez zen bere egitekoa: espiritualismo itxi batetan loturik bizi da fededuna, behetik gora begira, Jainkoari otoizka, bertikaltasunean. Beste egitekoak, besteentzat, edo beharbada, baita norberarentzat ere, baina fede-girotik landa.

Egun, salaketa hau gorri-gorri nabari dugu. Eta salaketa egiazkoa deritzat. Gero esanen dugun bezala, fedeak ez bait du zeresanik, ez bait du funtsik, Jainkoagandik eta gizonengandik at. Bi hauekin harremanak korapilatu behar ditu fedeak, ez bakar batekin. Mailakerian eror gintezke. Fedeak bi mutur ditu, Jainkoa eta gizona, eta bi hauen artean, elkarri esku emanaz, gizon fededuna.

"Zihur nago"...

Zer da, beraz, fedea ekintzari begira?

Segurtapena, Zihurtasun bat. Norberagandik hartzen badugu (subjelibuki), hau da norberarentzat, segurtapen osoa, betea da. Baina nere fede hau besteentzako ez daiteke jar segurtapen osokoa bezala. Hau da, neretzako bezainbat segurtapen ez da besteentzat: hori, absolutukerian erortzea litzake, fedearen duantasuna, debaldetasuna ukatuaz.

Testamentu Zaharrean fedea *harkaitzaren sendotasuna* adierazten digu. Fededuna zihur dago, segur, sendo, aldakaitz, *harkaitza* bezala. Zihurtapenean nago, ez niregatik, nere baliogatik, labe Jainkoa Harkaitza delako baizik. Jainko hori onartzen duenak segurtapena nabari du, nahiz eta bizitzako erasoaldiak jipoitua izan, nahiz eta minak bizitza ebaki eta goldetu. *Jaunagan dut ene ustea.*

Ez da sentipenezko ustekeria arin bat: arkaitzak daman zihurtapen iraunkorra baizik. Sentipena aipatu dut: fedea ez dugu nahastu behar sentipenarekin: fedea ez dabil sentipenaren arabera, orbela aizera bezala. Baina fedea bizi behar dugu, gure sentipen eta guzti. Ez sentipenaren arabera, baina bai sentipenarekin, nolakoak garen ahantzi gabe.

Fededun izatea, Jaunagan tinkotasuna ukaitea izanen da: Israel fede-galtzen hasten denean, Jaunagan ez baina beste gauzetan jarri nahi du bere ustea. Jauna ez du zimentarri, bai ordea, harat-honat erabil dezakeen *zerbait*; gizonak bere legera eta atseginetara landaturiko *zerbait*.

Argi ikusten da, fedea ez duela bere norabidetzat *zerbait* edo *norbait hilkorra* edo *egia xorta bat*: *Jainko betikoa* baizik.

Baina non dago gertakizun honen iturburua? Ni, egun, gertatzen baldin banaiz, Israel Herria fededun gertatu bazen, non dago gertakizun honen sorburua? Gizon berarengan? Ala gertatze itsu batetan? Jainkoagan? Halabeharrean? Kondairaren indarrean? Gizartearen ohitura eta egituretan? Kulturatan?

Mila horrelako galdera egin ohi dira egun. Galdera hauek, fede-arazo hontan *aurren-pausoa* (iniziatiba) norena eta nondiakoa den jakin nahi dute. Galdera hauen erantzuna *gizonarengan* jar ba-geneza, hau da, gizonarena dela aurren-pausoa, orduan erlijio-mailan aurkitzen gara. Baina, fede-gertakizun honen aurren-pausoa Jainkoarena dela baietsi bageneza, orduan hertsiki *fedez* mintzatzen dihardugu. Hemendik fedearen eta erlijioaren arteko bereizkuntza: erlijioan, gizonarena da aurren-pausoa; kristau fedean, Jainkoarena. Erlijioan, gizonak bilatzen du Jainko bat, Norbait Handi, Indartsu, izadian gertatzen diren mila gertakizunen eta mila misterioen agerbide edo esplikabide; gizonak bere burua Jainko horren mendeko ikusten du.

Kristau fedean, Jainkoa dator gizonaren bila, Jainkoa bide-lagun agertzen zaio gizonari; Jainkoa ez da menderatzaile; Jainkoa *eskaintza* da gizonarentzat. Jainkoa gizartera etorriko da. Bere bizitza misterioetsutik aterako da, oihalak urraturik, eta Historian sartuko da, gizartean ibiliko da, gizon egina: *Jesus*, nazaretarra.

Kristau fedea, konkretasunean, zehaztasunean ezarria dago. Ez egia batetan edo pentsakeran oinarritua, Norbait biziarengan baizik. Historiak froga dezakeen herri batean jaioa, Jesus hori ez da gizakontzientziak, giza-burutapenak sortutako mito edo mamua. Historia bideetan topa genezakeen norbait zehatza baizik.

Kristau fededuna ez da teista hutsa, ez da erlijiodun hutsa: Jesus nor zehatza (konkretua) hautatu duena baizik, eta Haren arabera bizitzen lehiatzen dena. Kristau fedean, Jainko misterioa

ukitzen da, Jesus Historian ukigarri delako, eta ez irudipen hutsa. Jainko misterioa, bereziki, Jesus da.

Jesus hau bi eratara ikus daiteke: Jesus, Historian errotoa, herri batetan jaioa, hazia eta hezia, gizarte arazotsu batean bizia: Kristo gizalditiarra, Kristo historikoa. Eta beste erara hau izango litzake: Jesus berezi bat, espirituzkoa, erlijio-sentipen batetan mantendua eta mantengarri, betikotasunean izkutatua, desnortasundua, urrutiko mesianismo aizetsuan amestua eta maitatua: ez gizalditiarra.

Egiazko fedean ezin onar genezake bigaren ikuskera hori. Errebelazioko Jainkoa herri zehatz baten Historiako gertakizunetan sartua ikusten dugu, Testamentu Zaharrean. Eta Jesusen bizitza, herri baten bizitzan zertua ikusten dugu, nahiz bere xedeak mugagabeak izan, hau da, herri baten lur-mugetatik kanpora eta mende haietatik kanpora berreiatuak. Jesus hori ikusten dugu herri-estrukturan hazia, eta, hainitz aldiz, egitura horiek sortzen duten pentsakeraren aurka. Bere mezua, gizonei begira, batez ere urkoarenganako maitasun eta serbitzuan mamitua ematen digu. Bere mezua, Jainko Aitari begira, Honenganako leialtasun betea dugu. Esan dudanez, Jesusen mezuaren muina ez dugu aurpegi bakarrekoa (Aita-lagunurkoa), baina mezu horren dinamika bat bakarra dugu: maitasuna, serbitzua, batez ere, era batera edo bestera, azpiraturik dagoen gizonarentzat. Maitasun dinamika horren xedea, beraz, gizona dugu.

Laburki esandako hau, fedearen giharrea dugu: Kondairan, herri konkretu batean sortutako Jesus hori dugu fedearen ardatza, eta Jesus horren mezua, Aitagandik hasi eta gizonarengana doan maitasun-dinamika. Baina hau dena besarka genezake egia zoragarri gisan, ideologia bailitza, pentsakera hutsean geldituz. Oraindik ez dugu federik. Fedearen kultura dugula esango nuke, fedea liburuetan ikasia eta beharbada hitzetan emana: teologo batek

asko jakin dezake fedeaz, eskolatua dagoelako, irakurriaz ikasi egin duelako, baina gerta daiteke oraindik fededun ez izatea. Zubia falta dugu, lokarria: egiazko ideietatik egiazko bizitzara joan gaitezen.

Fedeak biziera du eskakizuna

Fedea *biziera berezia* dugu. Pertsonalki eta libreki egindako aukera *biziera* berezi horretarako. Jesus bere mezuarekin sartzen da aukera horren muin, giharre eta ardatz: dena osoki hartuaz eta bizitzan mamituaz. Hemen dugu fedearen muina, giza-aldetik, noski. Giza-aldetik diot, fedeak bai bait du beste alde bat, Jainko-alderdia, grazimaila (lehengo kategorietan esateko). Fedean, Jainkoa *emate* eta etengabeko eta neurrigabeko eskaintza dugu, eta gizona, erantzuna eta lokera edo konpromisua. Jainkoa *bila dabilenaren* galdea dugu, eta gizona *bila dabilenari* erantzuna. Baina erantzun horretan gizonak, erantzuleak, ez dezake bere burua bakarrik sar, inguruan dadukan gizakia ere baizik. Fedea, beraz, ez dugu Jainkoari Jesusengan ematen diogun bizitzazko erantzuna bakarrik; Jainkoak Berak Jesusengan azalduta, gizonari fededunak ematen diona ere baizik. Historian zerbait garrantzitsurik baldin bada, gizona dugu.

Hontan datza Kristautasunaren guna, eta zoritxarrez, baina zorionez, kristau ez direnak, ateismoan sarturik daudenak (ez noski, hauek bakarrik) ikusarazi digute gizonaren balioa, ez zerbait berria bezala, zaharra berrituta baizik. Kanpotik etorri dira herrikoek ahazturik zedukatena oroitaraztera: kristauak, beren rito eta guzti, Jainkoagan izkutatu dira (ustez!), eta gizona bere inguru guzietan ahaztu. Zenbait erlijogaberentzat, fedea (!) gizona askatzea da; gizona sinestu dute, gizon *hura* maite dute. Eta, fededunak, ilargira begira, zerura begira, aldamenean duten gizon problematuaz axolagabaturik bizi!

Fedea *gertaera* berezia da: mundu honetan *gertatzen* naiz, hemen nago, baina *orain eta hemen gertatze berezi* hau ez da burugabea eta funtsik gabekoa, zihurtapenean eraikia baizik. Fedea neratzat zihurtapena da, hau da, nere giza-osotasunera iristeko ametsak betetzeko bide bakarra.

Gertaera (modo de existir) horren oinarria norbait dut, Jesus, bere mezua, bere Ebanjelioa, bere eskakizunak. Eta honekin estu-estu loturik, derrigorrean, gizona, bere inguru guziekin: ez bait daitezke bakandu Jesus eta gizona Ebanjeliozko mezuan. Fedemilan, hemendik sortzen da konpromisua, Historian eta gizarte zehatz batean bizi den gizonarekiko lokera. Fedea dinamika da eta eskakizuna, gizonen artean eta gizon bakoitzari begira. Dinamika eta eskakizuna, gizarteari begira, baina gizarte horretan gizon soila ahaztu gabe, gizon soilak elkaturik egiten bait dute gizartea. Gizona ez dugu indibiduoki hartu behar, pertsona osoa bezala baizik. Indibiduoki har bageneza, gizartearen pilon nortasuna galdurik geldituko litzaiguke, eta horretarako arriskuan behintzat. Fedearen dinamika maitasunaren dinamika dugu, gizon bakoitzari bere inguru guziekin helduta.

Norbaitetik galde dezake ea nola konpreni daitekeen zenbait kristauren jokabidea, itxituran eta bakardadean biziaz, gizonekin ikus eta iku daitezkeen harremanik gabe. Korapilo hau fedearen mailatik bakarrik adi daiteke: *biziera* edo *gertaera* honen argibidea fede-giroan bakarrik aurki genezake. Bestela, ez ote iheskeria?, esanen dute. Kontenplaziozko bizitzak uko egiten ote dio orain artean esan dugunari? Kontenplaziogileak gure pentsakera honetatik at ote? Ba ote dute Historiako eta gizarteko gizonekin zerikusirik? Maiz salaketa garratzak entzun ohi dira bizi-modu hon-taz, mundu honetan *honela gertatzeaz*: horrelako gizon ez iritzi mardula emateko, haien barrura sartu eta haien bizi-arrazoiez jabetu behar genuke lehen.

Bizitza fedekoi hau ez daiteke uler, fede-mailatik ez bada, eta bizitza honen egizkotasuna pipituta dakusgu, gizonengandik eta hauen arazoetatik ihes, ezaxolaturik, baldin badago. Utz dezagun haritxo hau.

Jesusen izatea eta gertatzea *hemen*, Aitarekiko eta gizonekiko harremanetan zertzen da. Jesus ez litzake Jesus izanen, harreman hauek gabe. Haren izatea eta *besteentzat hemen gertatzea*, bestee-kiko harreman *gertaerazko* hauek mamitzen dute. Nik uste hemen aurkitzen dugula, *hemen besteentzat izate* honetan, fededunak ekin-tzarako duen eskakizunaren iturburua: fedea *hemen, herrian, his-torian, munduan* bizi behar da; fedea, *besteentzat* izate horretan haragitu behar da.

Gizakiek eta izadiak, Historia bideetan, elkarrekin dituzten harremanak ekintzaren bitartez lotzen dira. Gizakia eta izakia bi zer desberdinak dituzu; desberdinak, baina batak bestearengan nagusigoa duelarik. Gizonak izadiarengan; gizonak taldearen gai-zer desberdinak dituzu; desberdinak, baina batak bestearengan netik; gizon soilak gizartearen gainetik. Hemendik ikusten dugu, gizonaren ekintzak bi norabide dituela, biak beharrezkoak, biak desberdinak, biak puntu batera begira. Izadiari begira, argiago esanda, *nor* ez denei begira, gizonak mila ekintza-soro aurkitzen ditu: lur-gintza, burdin-lana, zur-langintza, teknika-aurrerapenak, lur-miaketa, ortzi-miaketa, zenbait aurrerapen lan-tresnatan. Hau dena, izadiari begira gizonak aurrera eraman dezakeen ekintza, baina ohar gintezke ekintza honen helburua ekintza bera ez denaz. Ekintza honen xedea ez dugu aurrerapena, zer itsua, norabidegabekoa: aurre-rapena gizonarentzat dugu. Beraz, ekintza horren helburua ere gizona dugu, pertsona.

Goragoko sailetara jotzen badugu, hau da, izpirituzko lanetara, ba dugu beste soro eder bat: arte eta bilaketa-lanak, filosofi-saia-kerak, heziketa-lantzea, politika-kezkak eta lokerak, langileria

hobeagotzea. Hona giza-ekintzaren alorra: zabala, zaila, onuragarria, beharrezkoa.

Fededunak alor honetan burutuko du bere ekintza-lokera edo konpromisua. Baina, gizarte zehatz batean, Herri konkretuan, Estadu berezi batean, hala-holako egituretan, fededunekin eta gabeekin, iritzi desberdinekoekin... Baina *ekintza* hori —politikan, kulturen, langintzan, familietan— ez da *absolutu* bat fededunarentzat: hala balitz, gurkeria bilakatuko litzake. Absolutu bakarra du fededunak bere *beti aurrera jotze horretan*. Absolutu hori Jesusengan argi eta bide bilakatzen da, nortasunez jantzia, gizonaren helbururako bide. Eta Jesus horrekin *barrengo elkaraurkitze* pertsonala izan du fededunak. Egia hau oinarri duela fededunak, ez dezagun pentsa *beti aurrera jotze* eta begiratze honen eskuak lotzen dizkionik fededunari, *geroko gero* bati, eskatologiari begiak luzatuta edukiarren: geroak ematen bait dio egunari bere funtsa.

Egia da: sarritan geroan izkutatu direla egungo zereginetan esku-sartzerik nahi izan ez dutenak. Salagarria. Ez dute konprenitu egungoaren funtsa, geroaren argitan. Edo, adorerik ez dute izan erantzupen zehatz bati heltzeko, egoismoaren luma gozoetan kulunkatuz. Edo, iheskerian murgildu dira, ingurukoez ezaxolaturik —personetaz eta gauzetaz—. Jokabide hauk, ez dira, noski, fededun baten jokabide zuzenak. Fedearen dinamika, Jesus onartzearen eskakizuna, maitasunaren dinamika ez dute konprenitu. Tradiziokerian erori dira; bertikalkerian gelditu. Ez dute konprenitu fedea mundu honetan bizi behar dela, Ebanjelioa mundukoentzat emana izan zaigula, *grazia mundu hontan haragitzen dela, lur honetan gizatzen dela* (Chenu).

Munduan: jakintzan eta politikan, proletargoan eta kapitalgoan, Europan eta Euskal Herrian, Freud-eskolakoekin eta Marx-taldekoekin, askatasunean eta jauntxokerian, gaiminditutako-edo kolonizaketakin eta egitura-aldaketakin, ilargira bide harroan eta

gosete lotsagarrian... hemen behar du egon eta hemen behar du izan fededunak. Nahita edo nahi gabe, pozik eta minez, nekatuta eta itxaropenez, baina hemen: erantzupen adoretsuz, edo iheskerian. Hemen.

Besteentzakotasuna fededunarengan

Esana dugu, fededunak ez direla itxiturako gizonak, ez direla bertikaltasun itsuan bizitzeko, gora-luze-zabalean jarduteko baizik. Kristok ez duela funtsik, fededunarentzat eta inorentzat, Aita-gandik eta gizonengandik kanpo. *Besteentzako den neurrian da gizona fededun*. Hemendik, Kristo onartu duenak, besteentzako bizi behar du. Bere izatea, bere gizatasun kristaua *besteentzakotasunean* datza. Gizona ez da gizon, ez eta fededun ere, besteentzako maitasun dinamikaren barruan ez bada. Nola bete xede hori? Non, zein lan-sailetan? Ez dago mugarik, eta inori ez diogu mugarik ezar behar.

Arazo honen planteamendua egiterakoan, gertatuak lekuko, irizpide zabalak behar ditugu. Bestela, alderdikeria edo hertsikerian eror gintezke. Bekoki zabalekoak izateak ez du esan nahi ganoragabekeria erorita egon behar dugunik. Ekintzarako bideugaritasuna (pluralismoa) behar dugula baizik. Gertatutakoen jakinen gainean hau baies genezake.

Fededunak bere *besteentzakotasun* hori burutu nahi baldin badu, bere ingurura begiratzen du: gizarte-egiturak, politika-bideak, kulturatze eta heziketa lanak, erlijioera desberdinak, famili-giroa, ekonomi-saltsak, langile-mogimenduak... Hemen bilatu eta aurkitu behar du bere ekintza-bidea, bere barruko balioak, trebetasun eta ahalmenak gogoan daduzkalarik. Norberak aukera egin behar du. Besteek argituta, lagunduta, arnas-emandak, kontzientziatuta, baina ez behartuta, ez ideologia batek, ez talde be-rezi batek, ez inor behartuta.

Egun lau mogimenduera nabarmenenak iker genitzake gizarte honen aurrean:

Kapitalismoan, aldatzeko gogo gutirekin bizi direnak. Dagoenarekin pozik daudenak. Situaziokoak.

Marxismoan, iraultza-irritsetan bizi direnak. Dena aldatzeko gogotan. Etorkizun paradisuazko baten zai. Horretarako hartu behar diren bideak hartzeko prestu, giza-moraletik landa behar-bada.

Sozialismoan, iraultza-irritsetan bizi direnak. Horretarako egin behar direnak egiteko adoretzu, kapitalismoaren atzapar eragintsuaren aurka, giza-moral edo kristau moralarenganako begirunez.

Piloa, masa, kontzientzigabetuen taldea.

Borrokarik garratzena kapitalismoaren aurka doa, fededunen eta fedegabeen aldetik: gizarte hau kapitalismoaren altzoan hazi eta koxkortu da, baina oker, banaka batzuen proetxura, besteen eskubidezkoak deseginaz edo azpiratuaz. Fededunak eta gabeak elkarrekin bat egiten badute kapitalismoaren eraginaren aurka borrokatzeko, gizona askatzeko eta salbatzeko bategitea dugu. Kapitalismoaren egiturak beste mogimendu batenak hainbat txarrak izan daitezke. Mogimendu txar batetik irtenda, beste txar batean eror gintezke. Kapitalismotik irten eta marxismoan eror gintezke: egun modako mogimendua marxismoa dugu. Erljio berri bat bezala sortu zaigu: Marx-erlijioa.

Baina ekintza-mailan, mogimuendu hauei begiratu baino lehenago nik uste beste galdera batzuk gure buruei egin behar dizkiegula. Alde bateko nahiz besteko mogimenduan, ideologia honetako edo hartako taldean, eta alderdi bakoitzak eskaintzen dizkigun egituretan: nola gelditzen da *gizona*? Gizonagotzeko abagunerik izango ahal du? Gizonak bere *nor* izatea helduko ahal du? Nortasun ukaezin hori errespetatua izanen ahal da? Heldura egoki batera iritsiko ote? Beste koloretako egituretan, beste modu

batera, beste bideetatik, beste amets batzuk begien aurrean jarriaz, gizona ez ote zaigu berriro alienatuko? Fede aizun batek alienatu egin du gizona. Bai. Kapitalismoak alienatu egin gaitu. Marxismoak alienatu egiten du gizona. Bai. Hau izan daiteke egoerarik itunena: alienaketa batetik irten eta beste batetan erortzea.

Egungo gizonak, fededunak eta fedegabeak, gizarteak eskutan darabilkien *gaiari* begiratu behar dio, gizonari alegia. Gizarteak aurrerapen-bidea daramaki, makinaketak, ikastetxe, denak goitik zuzenduta, goitik behera, kapitalistak nahiz marxistak, demokratikak nahiz sozialistak... azpian dagoen gizona gixontzeraino. Gizonaren burua egoki jantzia eta landua ez baldin badago, bere nortasun osoaren jabe, teknika-bideak nahi duten eran pentsaraziko diote gizonari, eta jokaraziko. Hau dugu egungo alienaketa berria, egungo kolonizaketa lotsagarria, egungo morrontza. Fededuna ekintzari so jartzen denean, hau ezin dezake ahantz.

Horregatik, fededunak behar dio bere eskua erantsi egungo problemadiari, beti gizonari begira. Beharbada bat edo beste, arazo horietan, garrantzitsuagoak izan daitezke; ez diegu denei begirada bat bakarra eta berdina ematen; korapiloen askabideak ugarriak izan daitezke. Lehen esana dugu, bide-ugaritasuna beharrezkoa dugula hainbeste eratako arazoetan.

Gizarte baten onari, herri baten premiei ez genezaieke laguntza eman bide bakar batetik edo jokabide bakar batzuekin. Hau izan daiteke arriskurik handienetakoa: hertsikeria.

Iraultza ongile bat burutzeko, bide eta sistema ugaritasuna ontzat hartu behar dugu. Inork ez du honetan nagusigoa: denok eskua ezar gizarteari, han bizi den gizon soila salba-bidean jar dezagun. Honetan eman behar du fededunak bere testigutza: gizonen alde gizonekin borrokatu, edozein mailatan: politika, kultura, langileria, heziketa, familia. Ez dago soro bat bakarra ere hesiturik fededunarentzat.

ELKARTEAN EKINTZALEAK

Bidezkoa dugu fededunok elkarrekin talde bereziak osatzea, gizarteko beste taldeak eratzen diren bezalatsu. Talde guziak ez ditugu, noski, maila berdinekoak, xede berekoak, eta egitura berdinekoak. Fededunek egiten duten Elkarreak, fedean bertan du bere oinarria, eta fedean bere xedea, eta fedean bere dinamika. Ez dut Elkarrearen giza-egitura aipatu nahi, hau da Elkarrea edo Eliza instituzio bezala, ene asmoa ez delako hori, hemen.

Fededunen Elkarrea muga zabalekoa dugu, mundu guzira gure begiak zuzentzen baldin baditugu: Elkarre orokorra, mundu zabaleko fededunek osatua. Baina, ba dira Elkarre zabal horren barranean, beste elkarre txikiagoak, zelula bizi-biziak, goputz osoaren bizigarri. Beti izan dira horrelakoak, baina batez ere orain sortu zaizkigu Elkarre berri hoiak kontra-indar bezala. Betiko legea dela uste dut, Elkarre handi batean errazki indarrak malkatzea: orduan, zabarkeria sortu ohi da, utzikeria, erantzukizun gutiago, xedeak lainotu... Eta kontra-indar salbagarri bezala Elkarre txiki hauek sortzen dira: hain zuzen, Elkarre handiaren zuzpergarri.

Fedearen dinamikak ekintza du eskakizun, eta Elkarre berri hauek eman dezaiekete fededun ekintzaleei giro egokia, fedean heltzeko eta ekintzak burutzeko. Jakina, talde berri hauek ez dira nolana sortzen: ba dute beren barru-giro berezia, ba dituzte beren eskakizun apartekoak fedearen eskakizun nagusiaren ondoan.

Elkarrea: azterketa eta pentsaketa leku, Ebanjeliotik ekintzarako

Berezko taldeak: behartu gabe sortuak izan ohi dira; giro eta problemadi zehatz batean eiotuak. Adiskidetasunean bildurik. Kezka eta amets berak dituzte.

Eliz-Elkarteak: fededun taldea duzu: ebanjeliozko pentsaketarako eta bizitzaren kritikatzeko, Kristoren mezutik.

Gizartean jarria: gizarte-giro konkretuan bizi dira. Gizonaren ondoan. Hemen dago ekintzaren soroa. Fedeak kristau lokeran jartzen ditu gizonen aldeko ekin-tzarako.

Berezko talde hauek herrian bertan sor daitezke, edo herri ingurukoekin: baina beharrezko dute homogeneitasuna eta elkarrekin harreman sakonak: anaiarte, edo hobekiago esanda, senidearte osotuaz.

Eliz-Elkarteak dira: ebanjelio-eramaile izanen dira, fede, itxaropen eta maitasun indarrean. Oinarriko Elkarte hauek, Elizaren zelula bizienak izanen dira, Ebanjelioa bizi nahi horretan.

Gizartean jarriak: ekintza desberdinekin beharbada, baina giza-haziketari begira konprometituko dira; maila guzietan, baina bakoitza berean.

Zabal dezagun pixka bat azken puntu hau.

Elkarte berri hauek ez dute beren ekintza-gogoia eta betekizuna aurrera eramango, dauden tokiko gizonekin eta beren gora-beherekin lokartzen ez baldin badira. Elkarte hauek ghetto bihurtzen baldin badira, kanpotik barrura lan egiteko asmotan, edo goitik behera, toki hartako gizonekin nahastu gabe, paternalismoan erraz eror daitezke. Ez da hori izanen, beren fede-heziketarako eta bizitzarako, itxitura galkor batean gelditzeko baizik.

Lan hau burutzeko, gizartearen pausoak gogoan eduki beharrekoak ditugu nahitaez: gizarte lotu eta ezgizatiar batean bizi delarik gure egungo gizona, ekintzaren lehen pausoa hau izanen da, alegia, gizarte horretan gizona askatzea eta gizatzea. Mila loturetatik askatu (ekonomian, politikan, kulturen) gizona, giza-arte erosoak izan dezagun.

Bigarren pontua: Aldien zantzuak berezitu. Sarritan mila jo-

kabide hartu izan dira kristau-ekintza edo kristu-konpromisoa di-relakoan. Eta ez da erraza jokabide horiek kristau oinarriko egiekin ezkontzea. Behar da beraz, berezketalan zorrotza egitea Elkartean, denen artean, Espirituaren argitan. Alde batetik, aldiak eskaintzen dizkiguten zantzuak eta gertakizunak ondo miatzeko eta aztertzeko; eta bestetik, fedearen argitan, ekintza-bide zuzenak hartzeko.

Hirugarren pontua: lokera edo konpromisu zailetan, elkari laguntza eman eta elkarrentzat babes-izatea. Behin baino gehiagotan, konpromisu latzak eta arriskutsuak besarkatzera eramango du fedeak kristaua, eta honen ondorioak mingarriak izan daitezke. Lehen esan dugun bezala, konpromisu hauek ongi aztertu behar dira, baina behin jokabide bat hartuz gero, Elkarreak babestu egingo ditu taldeko konprometituak.

Elkarte berri hauek abagune egokia eman dezaiekete fededunei, bere ekintza burutzeko. Elkarte bera izanen da bakoitzarentzat fede-eskola, argi eta indar-iturri ekintzarako, azter-leku, eta elkarizketarako bide.

Eta azkenengo puntu bezala, aipa dezagun *elkarrizketa*.

Elkarrizketa: horretarako baldintzak eta zailtasunak.
Baina derrigorreko

Teknika-aurrerapenak ba ditu indar galkorrak ere gizonarentzat. Gizona, uste gabe, gehiegi pentsatu gabe, sortzen ari zaigun gizarte berri honetan. desegina gelditu daiteke: neurri edo dimensio bakar bateko gizona bilaka daiteke, eta beharrezko du elkarrizketa, bere itxitura horretan gelditu ez dadin eta besteetatik aberas dadin.

Historiaren ibilia ugarietasunera doakigu: bide ugariak eskaintzen zaizkio gizonari arazo ugarien aurrean. Argia behar du, handik eta hemendik dator argia eta egia, aukera egiteko. Gizarteko

harremanak ere ugaritu egin dira. Eta pentsakerazko eta politikazko harremanak ere ugaritu. Elkarrizketarako bideak idekitzen zaizkigu era honetara.

Arazo nagusien aurrean ez ditugu ikusera berdinak. Egia toki askotara eta pentsakera askotara zabaldurik dago; eta bazter guzietatik bildu behar dugu edo dezakegu zerbait baliogarri. Elkarrizketa, beraz, behar dugu. Bestalde, betiko arriskuan eror gintezke: hertsikeria eta jauntxokerian.

Elkarrizketa, batzuk besteekin aurkitze bat dugu; batzuk eta besteek, bakoitzak bere neurrian duen egia-zatiarekin egia borobilagoa egiteko, denentzat. Elkarrizketa egiarako dugu. Ez nere edo zure egiarako, bion artean osa dezakegun egiarako baizik.

Pentsakera eta ekintza desberdinak ditugu, maila askotan. Hau ontzat hartu behar dugu: denok ez bait dadukagu ikusera berdina, nahiz gauza ber-berari begiratu. Pentsakera bakoitzaren ondoan, denen eusgarri, norbait dadukagu, pertsona. Beraz, elkarrizketarako, nere burua konprenituaz eta besteena konprenituaz jokatzeko hasi behar dut. Ideiak baino gehiago balio du pertsonak: hau onar behar dut lehen, berarekin lan egingo baldin badut egia argiago baten bila, ekintzari begira. Pertsona baino gehiago ideia maite baldin badut, ez daiteke inolaz ere elkarrizketarik.

Horregatik, behar ditugu baldintza batzuk bete, elkarrizketa egiazkoa egin nahi baldin badugu.

- * Nere hizketa-laguna, bestelakoa dela onartu: ez mailatu, ez gela batean itxi, ez nigandik aldendu.
- * Entzun: ez hitzen kanpoko hotsa. Ez esan duena, *esan nahi duena* baizik: haren baitan sartuaz.
- * Nere ustea ez baitan jarri. Nere arrazoizko pentsakera burutsuari eutsi, baina irikitasunean, bestearen arrazoiak aberas nazakeela ikusiz. Nere eta bestearen arrazoiak neurtu eta pisatu, egi borobilagoaren jabe izan gaitezen.

- * Menderakoitasunik ez agertu, honela bideak itxi egiten bait dira.

Zailtasunak ere ba ditugu, noski, elkarrizketarako. Bat hau dugu: gure hizketa-laguna manejatu nahi izatea: gure tresna bihurtzea, gure gogorako. Bestea menderatzea. Gutiestea, hura edo haren pentsakera edo haren arrazoiketa. Gogorkeria. Baina zailtasun hauen ondoan, elkarrizketaren eskakizunak ere jarri behar ditugu:

Egia maite izatea: ez nere egia, ez nere taldearen egia, ez nere pentsakeraren egia. Argi eta labur azaltzea ene pentsakeraren alderdiak. Fintasuna, bestearen aurka azaltzen naizenean, une egokienak erabiliaz. Gizatasuna, xalotasuna...

Gure Herrian gertatu diren mila gorabehera gogoan edukita, elkarrizketa premia-premiazkoa dugula deritzat. Giza-heldura ego-ki batetara iritxiko baldin bagara, bide hau hartu behar dugula uste dut. Eliz-elkarte barruan, zenbait bide hartu den alderdi batetik eta bestetik: zenbait jokabide desberdin Herri baten onari begiratuta: eta ez gara gai, elkarrizketatzeko; batzuk besteak baztarten ditugu. Ez dakigu elkarren berri, elkarri entzunaz: zeharretik dakizkigu. Mailakerian erori gara: eliz-gizonak mailatuta gaude: konserbadoreak, progresistak, eta ezker-progresistak. Eta ez gatoz egia bila elkarrengana.

Ikastola-arazoan. Jokabide desberdinak ditugu. Bata bestea-gandik ihesi bezala ez ote gabiltz? Pentsakera eta jokaera desberdinen azalpen zuzen eta argitsu bat egin behar litzake, denen aurrean: beharbada ez dira denak bide batera etorriko, noski, baina taldekerian ez ginake ibiliko behintzat. Ez dut uste bakoitzak bere pentsakeraren berri emateko bildur izan behar duenik. Pentsakera lapurtuko ote diguten bildur? Irikitasunik ez dugun bitartean, elkar entzun eta aditzeko, alde batekoak eta besteak (denon errua daiteke), ez dugu gizabiderik.

BIBLIOGRAFIA

Gehienbat erabilitako liburuak ematen ditut:

- ALBERDI, R. **Hacia un cristianismo adulto**. Ed. Estela. Barcelona. 1964
- BARREAU, Jean Claude. **La reconnaissance**. Ed. du Seuil. Itzulpena: "El reconocimiento, o ¿Qué es la Fe?" Ed. STUDIUM, Madrid 1970.
- BESNARD, A. M. **Un certain Jesus**. Ed. du Cerf. Itzulpena: "Un tal Jesús". Ed. Herder. Barcelona. 1970.
- CHENU, M. D. **L'évangile dans le temps**. Ed. du Cerf. Itzulpena: **El evangelio en el tiempo**. Ed. Estela. Barcelona.
- DELESPESE, Marx. **Cette communauté qu'on appelle Eglise**. Centre Catholique. Otawa. 1970. Itzulpena: **Una comunidad llamada Iglesia**. Sociedad de Educación Atenas. Salamanca. 1970.
- DOMERGUE, CARDONNEL, ... **La Foi, force historique**. "Frères du Monde". Itzulpena: **La fe, fuerza histórica**. Ed. Estela. Barcelona. 1971.
- DONDEYNE, Albert: **La foi ecoute le monde**. Ed. Universitaires. Paris. Itzulpena: **La fe y el mundo en diálogo**. Estela. Barcelona. 1965.
- GONZALEZ RUIZ, J. M. **Marxismo y cristianismo frente al hombre nuevo**. Ed. Fontanella. Barcelona. 1969.
- GONZALEZ RUIZ, J. M. **Dios está en la base**. Ed. Estela. Barcelona. 1970.
- MONJARDET, André. **Autre Eglise, autre foi**. Ed. de L'EPI. Itzulpena: **Otra Iglesia, otra Fe**. Ed. Fontanella. Barcelona. 1970.
- RAHNER, K. **¿Crees en Dios?** Ed. TAURUS, Madrid. 1971.
- SUENENS, GONZALEZ RUIZ... **¿Cristianismo sin Cristo?** Ed. Paulinas. 1970.
- VELA, Jesús Andrés. **Las comunidades de Base y una Iglesia nueva**. Ed. Guadalupe. Buenos Aires. 1969.